

Analyzing the Process of Identifying Entrepreneurial Opportunities: An Attempt to Create Employment in the Rural Areas of Ravansar County

Mohammad Rasol Almasifard^{1✉} | Mohsen Yarahmadi² | Rasool Mohammadi³

1. Corresponding Author, Department of Management, Faculty of Management and Accounting, Razi University, Javanroud, Iran. Email: almasifard@gmail.com
2. Department of Management, Faculty of Management and Accounting, Razi University, Javanroud, Iran. Email: M.yarahmadi@razi.ac.ir
3. Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University, Kermanshah, Iran. Email: rasolmohamadi108@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 28. 12. 2022
Revised: 12. 04. 2023
Accepted: 14. 04. 2023

Keywords:
Rural Entrepreneurship,
Agricultural Businesses,
Rural Employment,
Entrepreneurial Opportunities.

The present research aimed to analyze the process of identifying entrepreneurial opportunities to develop entrepreneurship and rural employment. The research was an applied study in terms of purpose and a mixed-methods study in terms of approach. The research population included experts and scholars of entrepreneurship and rural employment in Ravansar County. The inclusion criteria of the participants were an academic resume related to the subject matter and a history of executive activity in the field of entrepreneurship and rural self-employment. The sample was taken purposefully by the snowball technique until data saturation was reached. Data saturation was obtained by conducting 12 interviews with the participants. To analyze the data, the content analysis method was used with the inductive approach in the qualitative phase, and the hierarchical analysis process technique was used in the quantitative phase. In this research, entrepreneurial opportunities for the development of entrepreneurship and job creation in rural areas were first identified, and then based on the criteria extracted from the literature (such as the capacity to create employment, ease of financing, ease of exploiting the opportunity, matching the opportunity with the regional capabilities and economic value creation capacity) were prioritized. The identified opportunities were the opportunities for agriculture, horticulture, and animal husbandry, tourism and handicrafts, home businesses, and processing industries. The findings showed that the opportunities related to agriculture and horticulture were ranked the highest, and the opportunities related to home businesses, processing industries, animal husbandry, tourism, and handicrafts were ranked the next, respectively. The paper is concluded with some recommendations, e.g., increasing financial and non-financial support of rural entrepreneurs by the government, which is one of the most important ones.

Cite this article: Almasifard, M. R., Yarahmadi, M., & Mohammadi, R. (2023). Analyzing the Process of Identifying Entrepreneurial Opportunities: An Attempt to Create Employment in the Rural Areas of Ravansar County. *Journal of Entrepreneurship Research*, 2 (1), 29-46.

DOI: [10.22034/JER.2023.1986055.1021](https://doi.org/10.22034/JER.2023.1986055.1021)

© The Author(s).

Publisher: Ilam University Press.

واکاوی فرایند تشخیصی فرصت‌های کارآفرینانه: تلاشی برای اشتغال‌زایی

در نواحی روستایی شهرستان روانسر

محمدرسول الماسی فرد^۱ | محسن یاراحمدی^۲ | رسول محمدی^۳

۱. نویسنده مسئول، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه رازی، جوانرود، ایران. رایانامه: almasifard@gmail.com

۲. گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه رازی، جوانرود، ایران. رایانامه: M.yarahmadi@razi.ac.ir

۳. گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: rasolmohamadi108@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف این پژوهش واکاوی فرایند تشخیصی فرصت‌های کارآفرینانه به‌منظور توسعه کارآفرینی و اشتغال‌زایی روستایی بود. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، آمیخته بود. جامعه مورد مطالعه پژوهش شامل صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه کارآفرینی و اشتغال روستایی در شهرستان روانسر بودند. معیار انتخاب مشارکت‌کنندگان، رزومه علمی مرتبط با موضوع و سابقه فعالیت اجرایی در حوزه کارآفرینی و خوداشتغالی روستایی بود. برای این منظور از روش نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک گلوله‌برفی برای انتخاب نمونه‌ها تا رسیدن به اشباع داده بهره گرفته شد. در این پژوهش با انجام ۱۲ مصاحبه با مشارکت‌کنندگان اشباع داده حاصل گردید. به‌منظور تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش تحلیل محتوا با رویکرد استقرایی و در بخش کمی از تکنیک فرایند تحلیل سلسله مراتبی استفاده شد. در این پژوهش ابتدا فرصت‌های کارآفرینانه در راستای توسعه کارآفرینی و اشتغال‌زایی در نواحی روستایی شناسایی شدند و سپس بر اساس معیارهای مستخرج از ادبیات (نظیر ظرفیت ایجاد اشتغال، سهولت تأمین مالی، سهولت بهره‌برداری از فرصت، تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه و ظرفیت خلق ارزش اقتصادی) اولویت‌بندی شدند. فرصت‌های شناسایی شده عبارت از فرصت‌های بخش زراعت، باغبانی و دامپروری، گردشگری و صنایع‌دستی، کسب‌وکارهای خانگی، صنایع تبدیلی و تکمیلی بودند. یافته‌ها نشان داد فرصت‌های مرتبط با بخش زراعت و باغبانی بالاترین اولویت و فرصت‌های مرتبط با حوزه‌های کسب‌وکارهای خانگی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، دامپروری، گردشگری و صنایع‌دستی به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار داشتند. در پایان، پیشنهادهایی بر مبنای نتایج پژوهش ارائه گردید که تقویت حمایت‌های مالی و غیرمالی دولت از کارآفرینان روستایی از جمله مهمترین آن‌ها است.

نوع مقاله:

مقاله علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۱/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۲۵

کلیدواژه‌ها:

کارآفرینی روستایی،
کسب‌وکارهای کشاورزی،
اشتغال روستایی،
فرصت‌های کارآفرینی.

استناد: الماسی فرد، محمد رسول، یاراحمدی، محسن. و محمدی، رسول. (۱۴۰۲). واکاوی فرایند تشخیصی فرصت‌های کارآفرینانه: تلاشی برای اشتغال‌زایی در نواحی

روستایی شهرستان روانسر. *مجله پژوهش‌های کارآفرینی*، ۲ (۱)، ۴۶-۲۹.

DOI: [10.22034/JER.2023.1986055.1021](https://doi.org/10.22034/JER.2023.1986055.1021)

© نویسندگان.

ناشر: انتشارات دانشگاه ایلام.

مقدمه

اشتغال، مرکز بسیاری از روابط اجتماعی و انسانی به حساب می‌آید و نقش آن در پویایی زندگی انسان غیرقابل انکار است. در دهه‌های اخیر، تزايد نیروی جوان و ازدیاد بی‌شغلی نسبت به سال‌های گذشته از مسائل بااهمیت است. بخش چشمگیری از شاغلان هر کشور، خصوصاً در کشورهای رو به پیشرفت، در نواحی روستایی اشتغال دارند؛ به گونه‌ای که محصولات کشاورزی آن‌ها افزون بر فراهم‌سازی غذای مردم، فراهم‌کننده مواد اولیه مورد نیاز صنایع نیز هست و یا به‌عنوان فرآورده‌های کاربردی در شهرها به‌وسیله شغل‌های خدماتی فروخته می‌شود. محصولات کشاورزی به مدت هزاران سال منبع قدرت دولت و ملت‌ها و ثروت بوده است و دارای نقش بااهمیتی در استغناي اقتصادی، آزادی سیاسی، حصول ارز و امنیت غذایی است و کمتر کشوری با توجه نکردن به اقتصاد روستایی می‌تواند احتیاجات حیاتی شهروندان خود را تأمین نماید (رحمانی و همکاران، ۱۳۹۴). بنابراین، یکی از موضوعات پراهمیت در ارتباط با موقعیت اهالی فقیر روستایی، فرصت کار و اشتغال آن‌ها است (Folmer et al, 2010). اشتغال روستایی، یکی از مؤلفه‌های اصلی توسعه روستایی است و رشد پایدار آن یکی از ارکان مهم توسعه پایدار و متوازن است. موضوع اشتغال، ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی دارد و از این‌رو برنامه‌ریزی برای ایجاد اشتغال به‌ویژه در مناطق روستایی با هدف تداوم تولیدات کشاورزی و کاهش آهنگ مهاجرت به شهرها بایستی در اولویت‌های کلان و منطقه‌ای برنامه‌های توسعه قرار گیرد (عاقلی، ۱۴۰۰).

به‌تازگی و با توسعه پژوهش‌های کارآفرینی، آگاهی از فرصت به‌عنوان نقطه مرکزی کارآفرینی مورد توجه محققان قرار گرفته است. بنابر اعتقاد تعداد زیادی از محققان حوزه کارآفرینی، تشخیص فرصت گامی مهم در فعالیت‌های کارآفرینانه می‌باشد. تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه یکی از مراحل اصلی فرآیند و عمل کارآفرینانه است که تشکیل‌دهنده سه جزء اصلی این فرآیند در کنار سنجش و بهره‌برداری می‌باشند. شناسایی فرصت به‌عنوان یکی از بااهمیت‌ترین صلاحیت‌های کارآفرینان موفق در عالم کنونی به حساب می‌آید (کنعانی، ۱۳۹۷). شفرد و دیتینی (Shepherd & De Tienne, 2005) فرصت‌ها را شرایطی می‌دانند که بر اساس آن افراد گزینه‌هایی را به صورت نوآورانه تشخیص می‌دهند و بدین ترتیب، امکان معرفی محصول، خدمت، فرآیند، روش ساماندهی امور و بازاری جدید برای آن‌ها فراهم می‌شود که منافع حاصل از آن بیشتر از هزینه‌های آن است.

براساس مدل جستجوی شغل برانسون (۲۳۴:۱۳۹۸)، «نیروی کار همواره در پی یافتن فرصت شغلی بهتر نسبت به شغل قبلی خود است». در اقتصاد روستا نیز، نیروی کار شاغل در بخش کشاورزی همواره به دنبال یافتن فرصت‌های شغلی در سایر بخش‌های اقتصاد به‌ویژه در بخش خدمات می‌باشد. با توجه به این موضوع، کارآفرینی راهی برای حل مشکلات اقتصادی امروز ما محسوب می‌شود و ترویج کارآفرینی در همه زمینه‌ها نیاز جدی اقتصاد کسب‌وکارهای ایرانی است. فرصت‌های کارآفرینانه در مناطق روستایی موجب پویایی در آن می‌شود و چالش‌های اشتغال روستایی تبدیل به یک فرصت کارآفرینی در شهر و کشور می‌شود. یافتن فرصت‌های کارآفرینانه نیاز به بررسی‌های میدانی و تجزیه و تحلیل اطلاعات کسب‌شده دارد. اگر به شکل مطلوبی این عملیات به انجام رسد، می‌توان اذعان کرد که فرصت‌های کارآفرینانه بسیاری در روستاها وجود دارد که یافتن این فرصت‌ها به رشد اقتصادی کشور کمک می‌نماید. در مجموع، ۳۰ درصد از جمعیت ایران در مناطق روستایی ساکن هستند که کسب روزی آن‌ها به کشاورزی و فعالیت‌های مربوط به آن وابسته است. اما کثرت زمین و آب اندک از جذب نیروی کار زیادتیر در این بخش جلوگیری می‌کند و از این جهت برای حل معضل بیکاری و مهاجرت از روستا به شهر به گسترش صنایع روستایی احتیاج است (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰).

شهرستان روانسر با مساحت ۱۱۲۵ کیلومتر مربع، از لحاظ موقعیت جغرافیایی، شهرستانی کلیدی در استان کرمانشاه است. جمعیت این شهرستان ۷۷۶۵۷ نفر و دارای ۱۵۳ روستا است که از این جمعیت، ۵۴،۵۳ درصد آن را سکونت شهری و ۴۵،۴۷ درصد دیگر را سکونت روستایی تشکیل می‌دهد. از کل جمعیت فعال روستایی شهرستان روانسر حدود ۳۵ درصد بیکار بوده و از

میان شاغلان روستایی این شهرستان، ۶۲ درصد در بخش کشاورزی، ۲۷ درصد در بخش خدمات و ۱۱ درصد در بخش صنعت مشغول به فعالیت هستند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). روانسر به‌عنوان دروازه‌ اورامانات، شهر باستانی، مردمی با فرهنگ قدیم و سنتی، زمین‌های حاصلخیز، آب فراوان و دسترسی آسان به مرکز استان حائز اهمیت است. بیشتر مردم به کشاورزی سنتی همراه با تکنولوژی مشغول هستند؛ اگرچه در سال‌های اخیر بعضی از افراد به کارآفرینی دست‌زده‌اند، اما کافی نیست و خیلی جای رشد و پیشرفت دارد. ظرفیت‌های اشتغال موجود در سطح شهرستان مانند شرایط آب‌وهوایی بی‌نظیر، خاک حاصلخیز، معادن فراوان، گردشگری، نیروی انسانی زیاد و غیره باعث شده است تا روانسر را از سایر شهرهای هم‌جوار متمایز نماید، اما چالش‌ها، موانع و محدودیت‌ها باعث شده است خیلی از افراد از شناسایی فرصت‌ها و ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه خودداری کنند؛ بنابراین، شناسایی این چالش‌ها و معضلات و رفع آن‌ها لازم است و از آن طرف شناسایی ظرفیت‌های کارآفرینی و ایجاد اشتغال ضروری است. در این راستا، پژوهش حاضر به دنبال جواب دادن به این پرسش‌ها است که فرصت‌های کارآفرینانه در راستای توسعه کارآفرینی و اشتغال روستایی در شهرستان روانسر کدام‌اند؟ چالش‌های پیش‌روی فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر کدام‌اند؟ اولویت‌های بهره‌برداری از این فرصت‌ها به ترتیب کدام است؟ از این رو، هدف پژوهش حاضر واکاوی فرایند تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر به‌منظور توسعه کارآفرینی و اشتغال‌زایی روستایی است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کارآفرینی و اشتغال روستایی

کارآفرینی به‌عنوان فرایندی شناخته می‌شود که در آن فرد کارآفرین با استفاده از منابع موجود و به‌کارگیری ایده‌ای جدید و خلاقانه مبادرت به ایجاد کسب‌وکاری جهت رشد جامعه خود می‌نماید. به بیانی دیگر، فرایندی که توانایی استفاده از چیزی با دیدگاه خلاقانه را به‌منظور تولید کسی جدید فراهم سازد، کارآفرینی گویند (طاهری، ۱۳۹۷). کارآفرینی، فرایندی است که با آگاهی از خدمت از طرف فردی که نگاه عاقبت‌اندیشی و خطرپذیری دارد، شروع و بعد از گذراندن مراحل گوناگون ایده‌یابی، غربال ایده، بررسی شرایط و لوازم کار و تهیه طرح کسب‌وکار به ایجاد شرکت منتج می‌گردد و در این راستا چارچوب‌های موجود با چارچوب‌های نو جانشین می‌گردد (ناهد، ۱۳۸۸). استیون سون (Stevenson, 1983، به نقل از کنعانی، ۱۳۹۷) با بیان مفهوم تشخیص فرصت در تعاریف کارآفرینی و رفتار کارآفرینانه، الگوی جدیدی در پژوهش‌های کارآفرینی ایجاد نمود. به اعتقاد وی، کارآفرینی فرایندی است که افراد به‌صورت مستقل یا در داخل سازمان‌ها به تشخیص، شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌ها می‌پردازند، و همچنین پژوهشگران معتقدند کارآفرینی شناسایی فرصت‌های جدید و بهره‌برداری از این فرصت‌ها است و بدون تشخیص فرصت، کارآفرینی معنا ندارد. در نتیجه فرصت، بایستی در مرکز پژوهش‌های کارآفرینی قرار داشته باشد. بنابراین شناسایی، تشخیص و انتخاب فرصت‌های درست و صحیح برای ایجاد کسب‌وکار جدید، بااهمیت‌ترین توانایی یک کارآفرین موفق است و همچنین دانستن آنچه که به تشخیص فرصت می‌انجامد عاملی کلیدی و مهم در دوره کسب‌وکار است. اشتغال روستایی به معنای آگاهی از فرصت‌های نو، ابتکار و ابداع در فعالیت‌های کشاورزی و غیرکشاورزی، ابتکار و ابداع در کاربری زمین و در حقیقت، کاربری صحیح و بهینه و نوآفرینانه از منابع روستا در جهت بسط و اشتغال پایدار روستایی است (دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۰).

تشخیص فرصت‌های کارآفرینی

شناسایی فرصت، فرایند هم‌خوانی بین یک نیاز برآورده نشده بازار و راهکاری جهت اکتاف آن است (Koen & Kleinschmidt, 2005) و نیز پروسه‌ای است که طی آن افراد به این نتیجه می‌رسند که دارای توان کافی جهت ایجاد چیز

جدیدی که ظرفیت خلق ارزش اقتصادی را نیز دارد، هستند (Baron & Shane, 2005). پژوهشگران کارآفرینی معتقدند که شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه و بهره‌برداری صحیح و بهینه و مدبرانه از این فرصت‌ها، قدمی اساسی در جهت گسترش کارآفرینی به شمار می‌آید. به عبارت دیگر، قلب کارآفرینی، فرصت است و شناسایی فرصت، جهت آغاز یک پروسه کارآفرینی، امری بااهمیت و اساسی شناخته شده است (Casson & Wadeson, 2007).

با توجه به جایگاه ارزیابی فرصت در فرایند کارآفرینی، محققان و صاحب‌نظران متعددی به شرح مراحل ارزیابی فرصت و گام‌های اجرایی آن پرداخته‌اند. در ادامه، مروری بر برخی از دیدگاه‌ها و مدل‌های مرتبط با ارزیابی فرصت خواهیم داشت. مطابق دیدگاه مولینز (Mullin, 2010)، سؤال اصلی که کارآفرینان باید از خود بپرسند این است که "چرا سرمایه‌گذاری تجاری جدید من باید موفق شود، درحالی‌که اکثر آن‌ها شکست می‌خورند؟" این سؤال به ظاهر ساده به کارآفرین کمک می‌کند تا تمام احتمالاتی را که در مقابل او قرار دارد (اعم از مثبت و منفی) شناسایی نموده و بررسی کند که آیا ایده او معیارهای فرصت تجاری را برآورده می‌کند یا خیر. مدل مولینز برای ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی، دستورالعمل‌ها و توصیه‌هایی را ارائه می‌دهد و به کارآفرینان توصیه می‌کند قبل از نوشتن یک طرح کسب‌وکار با هدف پذیرش، اصلاح یا کنارگذاشتن یک ایده، تمام حقایق مرتبط و جنبه‌های شناخته شده را با جزئیات بررسی کنند. مدل مولینز ابزاری برای ارزیابی و شکل‌دهی فرصت‌های تجاری است و شناخت مناسبی از آنچه برای ایجاد یک سرمایه‌گذاری تجاری لازم است را ارائه می‌کند (Tomašević, 2012). این مدل بر اساس مفروضات و سؤالات اساسی است که به کارآفرین کمک می‌کند تا جذابیت یک فرصت تجاری را بررسی کند: آیا بازار و صنعت جذاب هستند؟ آیا فرصت، مزیت قانع‌کننده‌ای برای خریدار و مزیت پایدار نسبت به راه‌حل‌های دیگر برای نیازهای خریدار ارائه می‌دهد؟ آیا کسب‌وکار می‌تواند به نتایجی که پیش‌بینی کرده و وعده می‌دهد دست یابد؟ (Mullin, 2010). موریسون (Morison, 1987) بیان می‌کند که یک سیستم شناسایی محیطی و پیش‌بینی برای فرایند برنامه‌ریزی، شامل چهار مرحله است. مرحله اول، نیاز به شناسایی محیط خارجی برای یافتن روند و رویدادهای در حال ظهوری است که سازمان را با فرصت‌ها و تهدیدهایی مواجه می‌کند. در این مرحله پیشرفت‌های فناوری و فعالیت‌های سیاسی، عوامل اقتصادی و اجتماعی و تغییرات قانونی بااهمیت‌ترین روندهای قابل پیگیری هستند. در مرحله ارزیابی/رتبه‌بندی، هر موضوع و روند احتمالی با توجه به احتمال ظهورش و ماهیت و میزان تأثیرش بر روی سازمان در صورت ظهور، مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در این مرحله، یک ترتیبی از روندها و موضوعات مطابق اهمیت آن‌ها در عملیات فعلی و برنامه‌ریزی شده به دست می‌آید. مرحله بعدی یعنی پیش‌بینی، بر روی ایجاد درکی از آینده احتمالی در خصوص روندها و موضوعات مهم‌تر متمرکز است. در این مرحله، هر یک از روش‌های جدید پیش‌بینی ممکن است مورد استفاده قرار گیرد. وقتی پیش‌بینی صورت می‌گیرد، هر یک از روش‌ها و موضوعات برای ایجاد یک رابطه مستمر و پی‌بردن به صحت پیش‌بینی‌های صورت گرفته در مرحله قبل، تحلیل می‌شوند. ممکن است در این راستا، یک سری استراتژی‌های ساختاری در پاسخ به این روندها و موضوعات، طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی شوند. در مرحله ارزیابی، افراد ماهر و باتجربه در زمینه مورد مطالعه می‌توانند با بررسی و رتبه‌بندی موارد به ارزیابی آن‌ها بپردازند. کریج و لیندسی (Craig & Lindsay, 2001) مفهوم فرایند شناسایی فرصت را به فرایند فرموله کردن فرصت تعبیر کرده‌اند که شامل سه فاز به شرح ذیل است: (۱) جستجوی فرصت: فرایند جستجوی فرصت شامل کاوش محیط جهت جستجوی فرصت‌های ممکن است. در این مرحله ایده‌های ممکن، جستجو شده و اگر فرصت بالقوه شناسایی گردد، فرایند تشخیص فرصت آغاز می‌گردد. (۲) تشخیص فرصت: فرایند جستجوی فرصت شامل دو مرحله است: مرحله تشخیص فرصت عمومی و مرحله تشخیص فرصت موقعیتی. مرحله تشخیص فرصت عمومی، در پاسخگویی به این سؤال است که آیا بر اساس الگوها و معیارهای عمومی، فرصت بالقوه شناسایی شده واقعاً یک فرصت است و از ویژگی‌های یک فرصت واقعی برخوردار است یا خیر؟ مرحله تشخیص فرصت موقعیتی در پاسخگویی به این سؤال است که آیا این فرصت عمومی، برای من و شرکت من مناسب است یا خیر؟ (۳) ارزیابی فرصت: چنان که

یک فرصت، مناسب شرکت بود مرحله ارزیابی آغاز می‌گردد. مرحله ارزیابی نیازمند دو مسئله است: یکی جزم کردن عزم برای تلاش و جدیت مقتضی و دومی پایبند بودن سرمایه‌گذار یا کارآفرین به سرمایه‌گذاری و نیز در این مرحله صحیح بودن این ادعا که فرصت، مناسب شرکت است مورد تأیید قرار می‌گیرد (Craig & Lindsay, 2001). کوئینگ و چن (Koeing & Chen, 2008) مدلی را تحت عنوان الگویی جامع در پنج مرحله را برای تشخیص فرصت ارائه نموده‌اند: (۱) آماده‌سازی: در مرحله اول، کارآفرین نسبت به مسائل و معضلاتی که در زمینه موردعلاقه خود وجود دارد، تفکر بیشتری می‌کند و حساسیت کارآفرین نسبت به مسائل بیشتر می‌شود. همچنین، تجارب و محیط و زمینه کارآفرینی، او را به فرایند شناسایی فرصت وارد می‌کند. (۲) بصیرت و بینش: بصیرت و بینش مانند روشنایی است که راه‌حل اصلی و کلی برای حل مشکل به‌واسطه آگاهی ناگهانی و خودبه‌خودی فراهم می‌نماید. در حقیقت بینش و بصیرت به تمام واقعه‌هایی اشاره دارد که در طول آن کارآفرین به‌طور آگاهانه به این اعتقاد می‌رسد که یک ایده احتمال دارد، فرصت کارآفرینانه باشد. (۳) ارزیابی: در مرحله سوم کارآفرین آنچه را که در مرحله بینش و بصیرت بدان دست‌یافته است، از لحاظ قابلیت اجرا مورد تجزیه و ارزیابی قرار می‌دهد. (۴) بسط و توسعه: در این بخش، بینش و بصیرت نوآورانه عملی می‌شود، یعنی در مرحله بسط و توسعه، بینش نوآورانه به شکل و صورتی درآورده می‌شود که برای اجرا و ارائه نهایی آماده می‌گردد. در یک فرصت کسب‌وکار کارآفرینانه، گسترش و توسعه، نشان‌دهنده مداومت و استمرار فرایند برنامه‌ریزی و طراحی حتی تا مرحله راه‌اندازی کسب‌وکار است. (۵) عوامل زمینه‌ای: پیشینه پژوهش و ادبیات کارآفرینی و تشخیص فرصت نشان‌دهنده آن است که فرایند تشخیص فرصت تحت‌تأثیر عوامل متعددی قرار می‌گیرد (خوش‌مرام، ۱۳۹۵).

پیشینه پژوهش

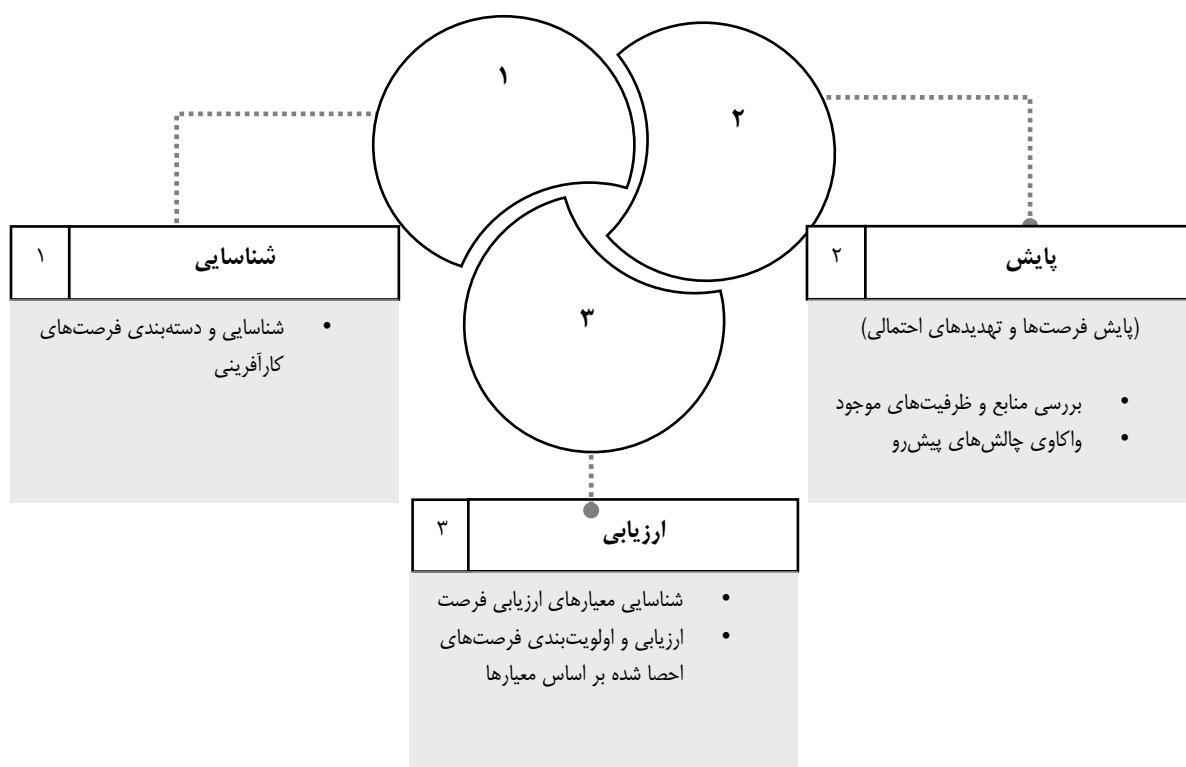
مهدی‌زاده و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های راه‌اندازی کسب‌وکارهای کشاورزی: کاربرد روش دلفی» نشان دادند که به‌طور کلی فرصت‌ها در چهار دسته «فرصت‌های حوزه علوم زراعی و باغی»، «فرصت‌های حوزه علوم دامی و آبزیان»، «فرصت‌های طراحی و بسته‌بندی محصولات کشاورزی» و «فرصت‌های تولید و فرآوری محصولات کشاورزی» طبقه‌بندی می‌شوند. نتایج حاصل از رتبه‌بندی نشان داد که «کشت گیاهان دارویی»، «پرورش ماهی در حاشیه سدهای مسجدسلیمان به صورت قفسی»، «بسته‌بندی محصولات دامی همچون کشک و دیگر محصولات مشابه» و «فرآوری گیاهان دارویی» مهمترین فرصت‌های راه‌اندازی کسب‌وکارهای کشاورزی در شهرستان مسجدسلیمان بودند. شیرری و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان «شناسایی فرصت‌های راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی در دانشگاه ایلام: راهنمایی برای توسعه تعاونی‌های کشاورزی و خدماتی» نشان دادند که به‌طور کلی فرصت‌ها در دو دسته «فرصت‌های راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی» و «فرصت‌های راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی خدماتی» طبقه‌بندی می‌شوند. مهمترین فرصت‌های راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی عبارت از «تولید، فرآوری، بسته‌بندی و فروش گیاهان دارویی و ادویه‌ای»، «پرورش میوه‌ها، سبزی و صیفی‌جات مزرعه‌ای و گلخانه‌ای»، «پرورش گل و گیاهان زینتی و آپارتمانی»، «فرآوری، بسته‌بندی و توزیع صحیح لبنیات حاصل از گاوداری‌های دانشگاه» و «تولید، بسته‌بندی، توزیع عسل (زنبورداری)» بودند. همچنین، مهمترین فرصت‌های راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی خدماتی عبارت از «برگزاری رویدادهای استارت‌آپی، کنفرانس‌ها، جشن‌ها و مراسم‌های مختلف دانشگاه»، «ارائه تورهای گردشگری با هدف معرفی مکان‌های تفریحی، تاریخی و فرهنگی منطقه»، «ارائه خدمات ترجمه و ویرایش مقالات و پایان‌نامه‌های انگلیسی، عربی و فارسی»، «ارائه خدمات مربوط به نصب، راه‌اندازی و تعمیر برنامه‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای» و «ارائه خدمات مربوط به برنامه‌نویسی، طراحی و گرافیک وب و غیره» بودند. حیدری و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان «شناسایی فرصت‌های کسب‌وکارهای خدماتی بخش کشاورزی (مورد مطالعه: تعاونی‌های روستایی استان ایلام)» نشان دادند که مواردی همچون؛ ایجاد بازارهای نهاده‌های دامی و کشاورزی، جمع‌آوری و بسته‌بندی روغن دامی منطقه، ایجاد فروشگاه روستا بازار (عرضه مستقیم محصولات کشاورزی با همکاری شرکت‌های تعاونی روستایی) و

ایجاد فروشگاه تخصصی ابزارآلات کشاورزی و نهاده‌ها از جمله فرصت‌هایی هستند که در تمام شهرستان‌های مورد مطالعه وجود دارند. اکبری و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب‌وکار در منطقه آزاد تجاری ارس» نشان دادند که فرصت‌های کسب‌وکار در منطقه آزاد ارس در پنج حوزه کلی کشاورزی، گردشگری، بازرگانی، خدماتی و صنعتی طبقه‌بندی می‌شوند. نتایج نشان داد حوزه بازرگانی در بین حوزه‌های مختلف، رتبه اول و حوزه کشاورزی در اولویت آخر قرار دارد. همچنین در حوزه بازرگانی، فرصت کسب‌وکار در زمینه ایجاد پایانه صادراتی و بازرگانی، در حوزه خدماتی فرصت کسب‌وکار در زمینه احداث مجتمع درمانی و توریسم‌درمانی، در حوزه صنعتی فرصت کسب‌وکار در زمینه تولید سیستم‌های گرمایش خورشیدی (آبگرمکن خورشیدی)، در حوزه گردشگری فرصت کسب‌وکار در زمینه احداث مجموعه هتل- آپارتمان و کمپینگ خانواده و در حوزه کشاورزی فرصت کسب‌وکار در زمینه درجه‌بندی و بسته‌بندی میوه رتبه اول را به خود اختصاص داده‌اند. محمدی و عرفان‌نیا (۱۳۹۸) در پژوهشی به شناسایی و اولویت‌بندی چالش‌های فرصت‌های کارآفرینی روستایی در دهستان‌های باقران، القورات و شاخن بیرجند پرداختند. نتایج نشان داد که فرصت‌های موجود شامل سرمایه اجتماعی، موقعیت روستایی، رقابت، محیط طبیعی و دسترسی به ارتباطات و زیرساخت‌ها است؛ علاوه بر این، چالش‌های موجود شامل تأمین مالی دولت، روابط اجتماعی، محدودیت بازار و نیروی کار غیرماهر و یکپارچگی کارکنان است. جمینی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به مطالعه تحلیل عاملی متغیرهای پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان روانسر پرداختند و نشان دادند از دیدگاه زنان روستایی شهرستان روانسر مهم‌ترین عواملی که در توسعه کارآفرینی می‌توانند تأثیرگذار واقع شوند به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: عامل اقتصادی، محیطی، فردی - مدیریتی، اجتماعی - فرهنگی، زیرساختی، آموزشی - ترویجی و فنی که در مجموع حدود ۶۲ درصد واریانس عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان روانسر را تبیین کرده‌اند. در مقابل، در خصوص عوامل بازدارنده توسعه کارآفرینی در قلمرو مکانی پژوهش، نتایج بیانگر آن است که شش عامل روان‌شناختی، سیاست‌گذاری، اقتصادی، فنی - آموزشی، اجتماعی - فرهنگی و زیرساختی با تبیین ۵۸ درصد واریانس موانع بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان روانسر، بااهمیت‌ترین عوامل شناسایی شده از دیدگاه زنان روستایی است و به این نتیجه کلی رسیدند که در هر دو قسمت عوامل بازدارنده و پیش‌برنده، عامل اقتصادی اساسی‌ترین و مهم‌ترین عامل شناسایی شده است.

صبرین و بهرا (Sabreen & Behera, 2020) در پژوهشی تحت عنوان «ساختار در حال تغییر اشتغال روستایی در بهار: مسائل و چالش‌ها» نشان دادند که به دلیل ساختار اقتصادی بهار، الگوی اشتغال در حال تغییر از بخش کشاورزی به بخش غیرکشاورزی است، به طوری که سهم نیروی کار شاغل در کشاورزی از بیش از ۷۰ درصد در سال ۲۰۰۴ به حدود ۴۰ درصد در دوره ۲۰۱۸-۲۰۱۷ کاهش یافته است، در حالی که سهم اشتغال در صنایع و خدمات به‌طور قابل توجهی افزایش یافته است. شو و همکاران (Xu et al, 2019) در پژوهشی تحت عنوان «مهاجرت نیروی کار و ترک زمین‌های کشاورزی در مناطق روستایی چین: نتایج تجربی و پیامدهای ضمنی» نشان دادند که با فرض ثابت بودن سایر شرایط، به ازای هر ۱۰ درصد افزایش اشتغال خارج از مزرعه و اشتغال پاره‌وقت، میانگین احتمال ترک زمین کشاورزی توسط خانوارهای روستایی به ترتیب چهار و پنج درصد افزایش می‌یابد.

با جمع‌بندی مبانی نظری و پیشینه پژوهش، در مطالعه حاضر سعی شد با الگوبرداری از مدل‌های نظری موجود (Morrison, 2008; Craig & Lindsay, 2001; Koeing & Chen, 1987) فرایند تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی شهرستان روانسر در قالب سه مرحله انجام شود (شکل ۱: ۱) شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های کارآفرینی روستایی، ۲) واکاوی منابع و ظرفیت‌های موجود و چالش‌های پیش‌رو (پایش فرصت‌ها و تهدیدهای احتمالی)، ۳) ارزیابی و اولویت‌بندی فرصت‌های احصا شده. همچنین، بر مبنای مدل‌های موجود و بررسی مطالعات پیشین، مهم‌ترین معیارهای تأثیرگذار بر ارزیابی فرصت‌های

کارآفرینی در قالب پنج دسته کلی (ظرفیت ایجاد اشتغال، ظرفیت خلق ارزش اقتصادی، سهولت تأمین مالی، سهولت بهره‌برداری از فرصت و تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه) شناسایی گردید.

شکل ۱. فرایند تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و ماهیت آن، توصیفی-تحلیلی است. این پژوهش با رویکرد آمیخته (کیفی و کمی) انجام شده است. در بخش کیفی از روش تحلیل محتوای کیفی جهت شناسایی فرصت‌های کارآفرینی استفاده شد. سپس در بخش کمی جهت ارزیابی و اولویت‌بندی فرصت‌های کارآفرینی شناسایی شده از تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP^۱) بهره گرفته شده است. جامعه مورد مطالعه در هر دو بخش، شامل صاحب‌نظران حوزه کارآفرینی و اشتغال روستایی شهرستان روانسر بودند. نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک گلوله‌برفی تا رسیدن به اشباع داده انتخاب شدند. معیار انتخاب مشارکت‌کنندگان، رزومه علمی مرتبط با موضوع و سابقه فعالیت اجرایی در حوزه کارآفرینی روستایی بود. بعد از انجام ۱۲ مصاحبه با مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، اشباع داده حاصل شد. جدول ۱، مشخصات مشارکت‌کنندگان را نشان می‌دهد.

^۱ Analytical Hierarchy process

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	جنسیت	سن	سابقه کاری	تحصیلات	حوزه کاری
۱	مرد	۴۰	۱۰	کارشناسی ارشد	سازمان جهاد کشاورزی
۲	مرد	۵۰	۲۳	کارشناسی	شورای روستا
۳	مرد	۴۱	۱۳	کارشناسی	اداره صنعت، معدن و تجارت
۴	مرد	۴۱	۱۳	کارشناسی	سازمان منابع طبیعی
۵	مرد	۳۷	۷	کارشناسی	سازمان میراث فرهنگی
۶	مرد	۵۵	۲۲	کارشناسی	سازمان کار و تعاون
۷	مرد	۲۶	۳	کارشناسی ارشد	کارآفرین
۸	مرد	۴۵	۱۵	کارشناسی	سازمان جهاد کشاورزی
۹	زن	۳۵	۸	دکتری	سازمان جهاد کشاورزی
۱۰	زن	۳۵	۶	کارشناسی	سازمان جهاد کشاورزی
۱۱	زن	۳۲	۴	کارشناسی ارشد	کارآفرین
۱۲	مرد	۴۵	۱۰	دکتری	سازمان جهاد کشاورزی

به منظور ارزیابی و اولویت‌بندی فرصت‌های احصا شده، از پرسش‌نامه مقایسات زوجی استفاده شد. مقایسات زوجی بر اساس مقیاس نه کمیته ساعتی^۱ انجام شد (۱= اهمیت یکسان؛ ۳= کمی بهتر یا مطلوب‌تر؛ ۵= اهمیت زیاد یا مطلوبیت قوی؛ ۷= خیلی مهم‌تر یا مطلوبیت بسیار قوی؛ ۹= بسیار مهم‌تر یا کاملاً مطلوب‌تر؛ ۲، ۴، ۶، ۸= مقادیر بینابین) (Saaty, 2006). به منظور تعیین دقت قضاوت‌های هر ماتریس تصمیم‌گیری، از نرخ ناسازگاری (CR)، استفاده شد. نرخ ناسازگاری میزان خطای احتمالی قضاوت‌ها را نشان می‌دهد. چنانچه این ضریب کوچک‌تر از ۰/۱ باشد، سازگاری قضاوت‌ها مورد قبول است، در غیر این صورت باید در قضاوت‌ها تجدیدنظر شود. از آنجایی که نرخ سازگاری محاسبه شده در این پژوهش در رابطه با تمامی مقایسات کمتر از ۰/۱ بود (جدول ۲)، بنابراین سازگاری قضاوت‌ها مورد قبول است.

جدول ۲. نرخ ناسازگاری مقایسات زوجی

نرخ ناسازگاری	مورد مقایسه
۰/۰۶	مقایسه زوجی معیارهای ارزیابی فرصت
۰/۰۲	مقایسه زوجی فرصت‌ها بر اساس معیار ۱ (ظرفیت ایجاد اشتغال)
۰/۰۶	مقایسه زوجی فرصت‌ها بر اساس معیار ۲ (ظرفیت خلق ارزش اقتصادی)
۰/۰۱	مقایسه زوجی فرصت‌ها بر اساس معیار ۳ (سهولت تأمین مالی)
۰/۰۳	مقایسه زوجی فرصت‌ها بر اساس معیار ۴ (سهولت بهره‌برداری از فرصت)
۰/۰۳	مقایسه زوجی فرصت‌ها بر اساس معیار ۵ (تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه)
۰/۰۴	اولویت‌بندی نهایی

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی (مرحله شناسایی و پایش)، تکنیک تحلیل محتوای کیفی بود. روش تحلیل محتوای کیفی با استفاده از دو رویکرد قیاسی و استقرائی انجام می‌شود. در این پژوهش از تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرائی استفاده شد.

¹ Saaty's 9-point scale for pairwise comparisons

جهت ارزیابی و اولویت‌بندی فرصت‌های احصا شده، نخست مهم‌ترین معیارهای تأثیرگذار بر ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی، با بهره‌گیری از مدل‌های موجود و بررسی مطالعات پیشین، در قالب پنج دسته کلی شامل ظرفیت ایجاد اشتغال، ظرفیت خلق ارزش اقتصادی، سهولت تأمین مالی، سهولت بهره‌برداری از فرصت و تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه استخراج گردید (جدول ۳). سپس به منظور اولویت‌بندی فرصت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی شهرستان روانسر از پرسش‌نامه مقایسات زوجی مبتنی بر تحلیل سلسله‌مراتبی استفاده شد. دلیل انتخاب این روش آن بود که تکنیک تحلیل سلسله‌مراتبی، با در نظر گرفتن اثر هم‌زمان کلیه معیارهای دخیل و مقایسه امتیازات آن‌ها، به اولویت‌بندی گزینه‌ها پرداخته و با به کارگیری روابط معرفی شده، گزینه مطلوب را تعیین می‌نماید (Wang et al, 2006). همچنین، به سبب استفاده از مقایسات زوجی و قابلیت تلفیق نظرات گروهی، منجر به افزایش دقت تصمیم‌گیری و کاهش خطای نظری خواهد شد. الگوی سلسله‌مراتبی در این پژوهش شامل سه سطح است. سطح نخست آن، بیانگر هدف مطالعه (شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی شهرستان روانسر)، سطح دوم، بیان‌کننده معیارهای مؤثر در ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی است و سطح آخر را گزینه‌های تصمیم‌گیری (فرصت‌های شناسایی شده) تشکیل می‌دهد. در نهایت، تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده با به کارگیری تکنیک تحلیل سلسله‌مراتبی و استفاده از نرم‌افزار Expert Choice انجام شد.

جدول ۳. معیارهای ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی

معیار	توضیحات
ظرفیت ایجاد اشتغال	توان به کارگیری افراد و میزان اشتغال‌زایی هر فرصت
ظرفیت خلق ارزش اقتصادی	میزان نفعی که از فرصت شناسایی شده حاصل می‌گردد
سهولت تأمین مالی	میزان راحتی فراهم کردن پول مورد نیاز جهت راه‌اندازی و شروع کار
سهولت بهره‌برداری از فرصت	میزان راحتی و آسان بودن بهره‌برداری از فرصت‌های شناسایی شده
تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه	میزان تطابق و هم‌خوانی فرصت‌های شناسایی شده با شرایط و ظرفیت‌های منطقه

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش در دو قسمت کیفی و کمی ارائه شده است. در قسمت نخست به منظور شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی و واکاوی منابع و ظرفیت‌های موجود و چالش‌های پیش‌رو، از تکنیک تحلیل محتوای کیفی بهره گرفته شد. بخش دوم نیز به ارائه نتایج ارزیابی و اولویت‌بندی فرصت‌های کارآفرینی شناسایی شده در نواحی روستایی با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی می‌پردازد.

مرحله اول: شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های کارآفرینانه

به منظور شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر، از مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند استفاده شد. برای این منظور با ۱۲ نفر از صاحب‌نظران این حوزه (کارشناسان جهاد کشاورزی شهرستان روانسر، ریاست اداره کار و تعاون شهرستان، کارشناس مربوطه میراث فرهنگی شهرستان، ریاست سازمان صنعت، معدن و تجارت شهرستان، کارآفرینان برتر، شورای شهر و روستاها، کارشناس منابع طبیعی) مصاحبه‌هایی انجام شد. در طی فرایند مصاحبه‌های میدانی، از هریک از افراد مصاحبه‌شونده خواسته شد با توجه به تجارب و شناخت خود در خصوص ظرفیت‌های نواحی روستایی شهرستان روانسر، به تشریح فرصت‌های کارآفرینانه در راستای ایجاد اشتغال روستایی، بپردازند. معیار توقف نمونه‌گیری، اشباع داده و عدم دستیابی به داده جدید بود. در مجموع با توجه به شرایط و وضعیت کرونایی و سختی دسترسی به مصاحبه‌شوندگان، ۱۲ مصاحبه در طول یک ماه انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها، در مرحله اول، به شیوه تحلیل محتوای کیفی انجام شد. در مرحله کدگذاری اولیه، پیاده‌کردن متن مصاحبه‌ها، بازبینی اطلاعات، استخراج مفهومیها از اطلاعات به دست‌آمده از مشاهده و مصاحبه، قیاس کردن مفهومیها با

یکدیگر، طبقه‌بندی مفهوم‌ها طبق افتراق و شباهت‌ها و شکل‌گیری مقوله‌ها، انتخاب نام مناسب برای مقوله‌ها انجام گردید. در ادامه جریان کُدگذاری، مفهوم‌های حاصل شده با تمرکز فکر مورد بررسی قرار گرفتند و از لحاظ شباهت‌ها و افتراق نسبت به همدیگر مورد مقایسه قرار گرفتند، در نتیجه مفهوم‌هایی که دارای درون‌مایه و ماهیت همانند بودند، یا از نظر معنی به یکدیگر مرتبط بودند، در دامان مفاهیم تفکیک‌شده‌تری که «مقوله» نام دارند، قرار گرفتند. در کُدگذاری محوری، اطلاعات در فرایندی پیوسته با همدیگر مقایسه شدند تا پس از کُدگذاری نیز پیوند بین مقوله‌ها معین گردد. در این مرحله کدهای به‌دست‌آمده از واکاوی و آن دسته از کدهایی که دارای عنوان مشترک بودند، در قالب مفهوم‌های جدید دسته‌بندی شدند. در ادامه، بر اساس کدهای اولیه حاصل از مصاحبه‌های صورت‌گرفته (مفاهیم حاصل از کُدگذاری باز و محوری) و با نظرخواهی از مصاحبه‌شوندگان، فهرستی از فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر، استخراج گردید (جدول ۴).

جدول ۴. فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر

مقوله اصلی	خرده مقولات	مفاهیم
فرصت‌های کارآفرینی	کشاورزی (زراعت، باغبانی و دامپروری)	باغداری پرورش قارچ باتوجه‌به کم‌هزینه‌بودن و درآمد بالا کشت زعفران کشت و تجاری‌سازی گونه‌های خوراکی و دارویی بومی شهرستان احداث گلخانه و کشت گیاهان دارویی پرورش گل و گیاهان زینتی پرورش زنبورعسل دامپروری (واردات و پرورش نژادهای خاص همچون گوسفند نژاد رومانف، گوسفند نژاد سافولک، گاو شیری هلستاین، گاو گوشتی هرفورد، بز نویبان، بز سانن و...) پرورش پرندگان مانند بلدرچین، کبک و... و معرفی خواص درمانی گوشت و تخم آن‌ها پرورش الاغ شیری جهت تولید شیر، عنبر نسارا و مصارف دارویی و... پرورش ماهیان زینتی پرورش پرنده‌های زینتی
	گردشگری (بوم‌گردی، طبیعت‌گردی، گردشگری تجاری و سلامت)	بوم‌گردی و برگزاری تورهای گردشگری برگزاری تورهای طبیعت‌گردی و بوم‌گردی هدفمند ایجاد دهکده‌های بوم‌گردی برگزاری مراسم‌ها و جشنواره‌های سنتی و آیینی در روستاهای گردشگری جهت جذب توریست مانند بوکه بارانه، شکرانه باران، مراسم ذکر دراویش، مراسم نوروز و... ایجاد اقامتگاه‌های کوچک خانوادگی احیای خانه‌های سنتی روستایی ایجاد آلاچیق اجاره سیاه‌چادر سنتی ایجاد خانه باغ‌های کوچک و متوسط اجاره خانه باغ ساخت متل و مهمان‌سرا در کنار مکان‌های توریستی و گردشگری شهرستان فروش غذاهای محلی، نان محلی و... حاصل پخت و دسترنج زنان روستایی مانند نان ساجی، کلانه، کلوجه محلی، ترخینه (دوبنه) و... ایجاد رستوران‌های سنتی و بیرون‌بر آشپزخانه غذاهای محلی کرمانشاه خدمات درمان و طب سنتی

جدول ۴. فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر

مقوله اصلی	خرده مقولات	مفاهیم
		ماساژدرمانی
	صنایع دستی	تولید محصولات محلی، سوغات و صنایع دستی بازاریابی و فروش ایجاد بازارچه صنایع دستی ایجاد فروشگاه اینترنتی صنایع دستی و گردشگری
	صنایع تبدیلی و تکمیلی	راه‌اندازی کارخانه و کارگاه‌های کوچک در زمینه: فرآوری و بسته‌بندی گیاهان دارویی بسته‌بندی و برندسازی خشکبار و مواد غذایی فرآوری و بسته‌بندی سبزیجات و محصولات محلی صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات دامی
	کسب و کارهای خانگی	تولید پاکت و جعبه‌های کادویی دست‌ساز بازاریابی تلفنی و اینترنتی تدریس آنلاین طراحی خلاق لباس و خیاطی چاپ سیلک (چاپ روی لیوان، اشیاء، پیکسل و...) ترجمه و ویراستاری در صورت تسلط به یک زبان مانند کردی، انگلیسی و... تولید محتوا برای شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام، تلگرام و...) دست‌سازها مانند: سوزن‌دوزی، بافتنی، سازه‌های تزئینی مثل مجسمه‌ها و... و فروش اینترنتی عکاسی بدون آتلیه و در محیط آزاد، جذب مشتری از طریق فضای مجازی مشاوره تحصیلی تلفنی تایپیست

مرحله دوم: واکاوی منابع و ظرفیت‌های موجود و چالش‌های پیش‌روی بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه

از آنجایی که بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی شناسایی شده، مستلزم ایجاد درک عمیق و جامعی از شرایط کنونی از منابع و ظرفیت‌های موجود است، لذا در ادامه با بهره‌گیری از اسناد و گزارش‌های موجود و مصاحبه با صاحب‌نظران، به پایش فرصت‌ها و تهدیدهای احتمالی، پرداخته شد (جداول ۵ و ۶).

جدول ۵. منابع و ظرفیت‌های مرتبط با بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه

مقاله اصلی	خرده مقولات	مفاهیم
منابع و ظرفیت‌های مرتبط با فرصت‌های کارآفرینی	منابع طبیعی	برخورداری از عرصه‌های جنگلی و مرتعی کوهستانی بودن منطقه بکر بودن روستاهای شهرستان وجود آب فراوان و جود خاک حاصلخیز
	موقعیت جغرافیایی	موقعیت جغرافیایی عالی از جمله نزدیک بودن به مرکز استان و نزدیک بودن به مرز عراق دسترسی به مبادی صادرات وجود بازارچه مرزی
	منابع مالی و سرمایه‌ای	وجود مشوق‌های سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی مانند احداث گلخانه، کشت گیاهان دارویی و گردشگری اعطای تسهیلات مالی - حمایتی به طرح‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی در حوزه‌های مشاغل خانگی و کسب‌وکارهای کوچک روستایی
	زیرساختی و فنی	توسعه زیرساخت‌های خدماتی و گردشگری مکانیزه شدن کشاورزی واردکردن رقم‌های اصلاح شده از محصولات کشاورزی با بازدهی بالا توسط سازمان جهاد کشاورزی و معرفی و عرضه به کشاورزان مانند گندم حیدری، گندم رخشان، ذرت ۷۰۴ مغان و غیره واردکردن نهال‌های اصلاح شده از محصولات باغی توسط سازمان‌های دولتی مربوطه و عرضه به باغداران مانند گردو چندلر، انگور سویت شاپر و غیره آموزش کشاورزان برخورداری از ظرفیت تبلیغات رسانه‌ای جهت معرفی شهرستان
	منابع اجتماعی - فرهنگی	وجود جاذبه‌های گردشگری فراوان از جمله غار قوری قلعه، گور دخمه و غیره ویژگی‌های ممتاز تاریخی، فرهنگی، طبیعی وجود تپه‌ها و روستاهای باستانی از جمله تپه موسایی (خزینة گنج)، روستای درکه (مشهور به شهر گنج) و غیره
	منابع انسانی	وجود نیروی کار فراوان وجود فارغ‌التحصیلان دانشگاهی وجود نیروی کار کم‌توقع و قانع

براساس نتایج ارائه شده در جدول ۵، منابع و ظرفیت‌های مرتبط با بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در قالب پنج دسته، شامل منابع طبیعی، موقعیت جغرافیایی، منابع مالی و سرمایه‌ای، زیرساختی و فنی، منابع اجتماعی - فرهنگی و منابع انسانی شناسایی گردید.

نتایج ارائه شده در جدول ۶، نشان می‌دهد که چالش‌های پیش‌روی بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در قالب پنج دسته، شامل اقتصادی، قانونی، اجتماعی - فرهنگی، بازاریابی و امکانات زیرساختی شناسایی گردید.

جدول ۶. چالش‌های پیش‌روی بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه

مقوله اصلی	خرده مقولات	مفاهیم
چالش‌های پیش‌روی بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه	اقتصادی	تورم و رکود اقتصادی عدم سرمایه کافی نرخ سود بانکی بالا نوسانات شدید نرخ ارز کمبود اعتبارات لازم برای توسعه زیرساخت‌ها
	قانونی	بوروکراسی اداری و زمان‌بر بودن فرایند اخذ مجوزهای مرتبط دریافت مالیات‌های سنگین از کارگاه‌ها
	اجتماعی - فرهنگی	نداشتن تخصص و تجربه کافی در زمینه کارآفرینی عدم آموزش لازم در حوزه کشاورزی و گردشگری بیکاری جوانان عدم علاقه جوانان به دامداری، کشاورزی، باغداری ضعف حمایت اجتماعی از کارآفرینان
	بازاریابی	عدم قابلیت رقابت‌پذیری برخی محصولات داخلی در مقایسه با محصولات وارداتی عدم بازاریابی مناسب
	زیرساختی امکانات	فراهم نبودن برخی از زیرساخت‌های موردنیاز در روستاها عدم دسترسی به مواد اولیه عدم تخصیص منابع آب کافی با توجه به سرچشمه بودن رودخانه قره‌سو پایین بودن بهره‌وری در کشاورزی افت سطح آب‌های زیرزمینی

مرحله سوم: ارزیابی و اولویت‌بندی فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر

ارزیابی و اولویت‌بندی فرصت‌های کارآفرینی شناسایی شده در نواحی روستایی شهرستان روانسر، با توجه به پنج معیار (ظرفیت ایجاد اشتغال، ظرفیت خلق ارزش اقتصادی، سهولت تأمین مالی، سهولت بهره‌برداری از فرصت و تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه)، با به‌کارگیری تکنیک تحلیل سلسله مراتبی در قالب نرم‌افزار Expert Choice انجام شد. بر پایه نتایج مقایسه معیارهای مؤثر بر ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی، ظرفیت ایجاد اشتغال (با وزن ۰/۲۶۲) بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است. سهولت تأمین مالی (با وزن ۰/۲۲۵)، تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه (با وزن ۰/۱۱۹۶)، سهولت بهره‌برداری از فرصت (با وزن ۰/۱۷۷) و ظرفیت خلق ارزش اقتصادی (با وزن ۰/۱۴۰) نیز به ترتیب در اولویت‌های دوم تا پنجم قرار گرفتند. نتایج نهایی اولویت‌بندی فرصت‌های کارآفرینی شناسایی شده در نواحی روستایی شهرستان روانسر بر اساس معیارهای مختلف در جدول ۷، ارائه شده است.

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۷، ملاحظه می‌گردد که فرصت‌های مرتبط با بخش زراعت و باغبانی (با وزن ۰/۲۲۸) بالاترین اولویت را در بین فرصت‌های کارآفرینی در نواحی روستایی شهرستان روانسر، به خود اختصاص داد و فرصت‌های مرتبط با حوزه‌های کسب‌وکارهای خانگی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، دامپروری، صنایع دستی و گردشگری به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار گرفتند.

جدول ۷. اولویت‌بندی فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر

فرصت‌های کارآفرینی		ظرفیت ایجاد اشتغال		ظرفیت خلق ارزش اقتصادی		سهولت تأمین مالی		سهولت بهره‌برداری از فرصت		تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه	
رتبه	وزن	رتبه	وزن	رتبه	وزن	رتبه	وزن	رتبه	وزن	رتبه	وزن
۱	۰/۲۴۵	۱	۰/۲۶۴	۱	۰/۲۰۸	۱	۰/۱۲۶	۳	۰/۲۸۸	۱	۰/۲۸۸
۲	۰/۱۲۸	۵	۰/۱۶۲	۴	۰/۱۶۰	۴	۰/۱۰۴	۴	۰/۱۹۲	۲	۰/۱۹۲
۳	۰/۱۴۳	۴	۰/۱۶۳	۳	۰/۰۸۶	۶	۰/۱۰۴	۵	۰/۱۱۶	۵	۰/۱۱۶
۴	۰/۰۶۷	۶	۰/۰۸۰	۶	۰/۱۵۹	۵	۰/۳۲۲	۱	۰/۰۸۵	۶	۰/۰۸۵
۵	۰/۲۲۷	۲	۰/۲۰۹	۲	۰/۱۹۳	۳	۰/۰۴۱	۶	۰/۱۴۸	۴	۰/۱۴۸
۶	۰/۱۹۰	۳	۰/۱۲۲	۵	۰/۱۹۴	۲	۰/۳۱۲	۲	۰/۱۷۰	۳	۰/۱۷۰

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر شامل فرصت‌های کشاورزی (زراعت، باغبانی و دامپروری)، فرصت‌های گردشگری، فرصت‌های صنایع دستی، فرصت‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی روستایی و فرصت‌های کسب‌وکارهای خانگی است. فرصت‌های کشاورزی (زراعت، باغبانی و دامپروری) مواردی نظیر باغداری، پرورش قارچ با توجه به کم هزینه بودن و درآمد بالا، کشت زعفران، کشت و تجاری‌سازی گونه‌های خوراکی و دارویی بومی شهرستان، احداث گلخانه و کشت گیاهان دارویی، پرورش گل و گیاهان زینتی، پرورش زنبورعسل، دامپروری (واردات و پرورش نژادهای خاص همچون گوسفند نژاد رومانی، گوسفند نژاد سافولک، گاو شیری هلستاین، گاو گوشتی هرفورد، بز نوبیان، بز سان و غیره)، پرورش پرندگان مانند بلدرچین، کبک و غیره و معرفی خواص درمانی گوشت و تخم آن‌ها، پرورش الاغ شیری جهت تولید شیر، عنبر نسارا و مصارف دارویی و غیره، پرورش ماهیان زینتی و پرورش پرندهای زینتی هستند. فرصت‌های گردشگری (بوم‌گردی، طبیعت‌گردی، گردشگری و سلامت) به مواردی نظیر بوم‌گردی و برگزاری تورهای گردشگری، برگزاری تورهای طبیعت‌گردی و بوم‌گردی هدفمند، ایجاد دهکده‌های بوم‌گردی، برگزاری مراسمات و جشنواره‌های سنتی و آیینی در روستاهای گردشگری جهت جذب توریست مانند بوکه بارانه، شکرانه باران، مراسم ذکر دراویش، مراسم نوروز و غیره، ایجاد اقامتگاه‌های کوچک خانوادگی، احیای خانه‌های سنتی روستایی، ایجاد آلاچیق، اجاره سیاه‌چادر سنتی، ایجاد خانه‌های کوچک و متوسط، اجاره خانه باغ، ساخت متل و مهمان‌سرا در کنار مکان‌های توریستی و گردشگری شهرستان، فروش غذاهای محلی، نان محلی و غیره حاصل پخت و دسترنج زنان روستایی مانند نان ساجی، کلانه، کلوچه محلی، ترخینه (دوینه) و غیره، ایجاد رستوران‌های سنتی و بیرون‌بر، آشپزخانه غذاهای محلی کرمانشاه، خدمات درمان و طب سنتی و ماساژدرمانی اشاره دارد. فرصت‌های صنایع دستی نیز شامل تولید محصولات محلی، سوغات و صنایع دستی، بازاریابی و فروش، ایجاد بازارچه صنایع دستی، و ایجاد فروشگاه اینترنتی صنایع دستی و گردشگری است. فرصت‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی روستایی شامل راه‌اندازی کارخانه و کارگاه‌های کوچک در زمینه فرآوری و بسته‌بندی گیاهان دارویی، بسته‌بندی و برندسازی خشکبار و مواد غذایی، فرآوری و بسته‌بندی سبزی‌ها و محصولات محلی و صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات دامی است. در نهایت، فرصت‌های کسب‌وکارهای خانگی دربرگیرنده مواردی نظیر تولید پاکت و جعبه‌های کادو دست‌ساز، بازاریابی تلفنی و اینترنتی، تدریس آنلاین، طراحی خلاق لباس و خیاطی، چاپ سیلک (چاپ روی لیوان، اشیاء پیکسل و غیره)، ترجمه و ویراستاری در صورت تسلط به یک زبان مانند کردی، انگلیسی و غیره، تولید محتوا برای شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام، تلگرام و غیره)، دست‌سازها مانند سوزن‌دوزی، بافتنی، سازه‌های تزئینی مثل مجسمه‌ها و غیره و فروش اینترنتی، عکاسی بدون آتلیه و در محیط آزاد، جذب مشتری از طریق فضای مجازی، مشاوره

تحصیلی تلفنی، تایپیست، ساخت کلیپ‌های تبلیغاتی، بروشور، چاپ بنر و غیره توسط افراد متخصص با هزینه کم و خرید آن توسط مسئولین مربوطه جهت معرفی به شهرستان برای جذب سرمایه‌های خارجی و جذب توریست است. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات مهدی‌زاده و همکاران (۱۴۰۱)، شیری و همکاران (۱۴۰۰) و حیدری و همکاران (۱۴۰۰) هم‌خوانی دارد.

برای اینکه بتوان این مشاغل یا دیگر مشاغل مرتبط به زندگی روستایی را تبدیل به فرصت کارآفرینانه کرد، باید توجه ویژه‌ای به منابع و ظرفیت‌های موجود در این روستاها و شهرستان داشت. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که منابع و ظرفیت‌ها شامل منابع خدادادی، موقعیت جغرافیایی، منابع مالی و سرمایه‌ای، امکانات زیرساختی و فنی، منابع اجتماعی- فرهنگی و منابع انسانی هستند. منابع طبیعی خدادادی مواردی نظیر برخورداری از عرصه‌های جنگلی و مرتعی، کوهستانی بودن منطقه، بکر بودن روستاهای شهرستان، وجود آب فراوان و وجود خاک حاصلخیز را شامل می‌شود. موقعیت جغرافیایی به موقعیت جغرافیایی عالی از جمله نزدیک بودن به مرکز استان و نزدیک بودن به مرز عراق، دسترسی به مبادی صادرات، و وجود بازارچه مرزی اشاره دارد. منابع مالی و سرمایه‌ای شامل وجود مشوق‌های سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی مانند احداث گلخانه، کشت گیاهان دارویی و گردشگری، اعطای تسهیلات مالی و حمایتی به طرح‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی در حوزه‌های مشاغل خانگی و کسب‌وکارهای کوچک روستایی می‌شود. امکانات زیرساختی و فنی به مواردی نظیر توسعه زیرساخت‌های خدماتی و گردشگری، مکانیزه شدن کشاورزی، واردکردن رقم‌های اصلاح شده از محصولات کشاورزی با بازدهی بالا توسط سازمان جهاد کشاورزی و معرفی و عرضه به کشاورزان مانند گندم حیدری، گندم رخشان، ذرت ۷۰۴ مغان و غیره، واردکردن نهال‌های اصلاح شده از محصولات باغی توسط سازمان‌های دولتی مربوطه و عرضه به باغداران مانند گردو چندلر، انگور سویت شاپر و غیره، آموزش کشاورزان و برخورداری از ظرفیت تبلیغات رسانه‌ای جهت معرفی شهرستان اشاره دارد. منابع اجتماعی- فرهنگی نیز شامل وجود جاذبه‌های گردشگری فراوان از جمله غار قوری قلعه، گور دخمه و غیره، ویژگی‌های ممتاز تاریخی، فرهنگی، طبیعی، وجود تپه‌ها و روستاهای باستانی از جمله تپه موسایی (خزینة گنج)، روستای درکه (مشهور به شهر گنج)، تپه باستانی روستای صادق‌آباد و غیره است. در نهایت، منابع انسانی دربرگیرنده مواردی نظیر وجود نیروی کار فراوان، وجود فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، وجود نیروی کار کم‌توقع و قانع که از طریق این منابع و ظرفیت‌ها می‌توان فرصت‌های کارآفرینانه را اجرا و راه‌اندازی کرد، می‌باشد. فرصت‌های کارآفرینانه باعث می‌شود که مشاغل متنوع و بسیاری ایجاد شود که در نهایت باعث افزایش تولید داخلی، رشد اقتصادی و کاهش رکود و تورم در کشور گردد. با این توصیف می‌توان گفت که فرصت‌های کارآفرینانه دارای یک ارتباط نظیر به نظیر با چالش‌های ایجاد شغل است و می‌تواند بر آن تأثیر بگذارد.

براساس یافته‌های پژوهش، چالش‌های پیش‌روی فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر شامل چالش‌های اقتصادی، قانونی، اجتماعی- فرهنگی، بازاریابی و امکانات زیرساختی است. چالش اقتصادی به مواردی نظیر تورم و رکود اقتصادی، عدم سرمایه کافی، نرخ سود بانکی بالا، نوسانات شدید نرخ ارز، و کمبود اعتبارات لازم برای توسعه زیرساخت‌ها اشاره دارد. چالش قانونی شامل بروکراسی اداری و زمان‌بر بودن فرایند اخذ مجوزهای مرتبط و دریافت مالیات‌های سنگین از کارگاه‌ها است. چالش اجتماعی- فرهنگی به مواردی از قبیل نداشتن تخصص و تجربه کافی در زمینه کارآفرینی، عدم آموزش لازم در حوزه کشاورزی و گردشگری، بیکاری جوانان، عدم علاقه جوانان به دامداری، کشاورزی، باغداری و ضعف حمایت اجتماعی از کارآفرینان اشاره دارد. چالش بازاریابی شامل عدم قابلیت رقابت‌پذیری برخی محصولات داخلی در مقابل محصولات وارداتی و عدم بازاریابی مناسب است. در نهایت، چالش امکانات زیرساختی، دربرگیرنده مواردی نظیر فراهم نبودن برخی از زیرساخت‌های مورد نیاز در روستاها (مانند عدم وجود دکل‌های اینترنتی پرسرعت در روستاها، عدم وجود گاز مصرفی، نبود جاده آسفالت و غیره)، عدم دسترسی به مواد اولیه، عدم تخصیص منابع آب کافی با توجه به سرچشمه بودن رودخانه قره‌سو، پایین بودن بهره‌وری در کشاورزی و افت سطح آب‌های زیرزمینی است. این نتایج با یافته‌های مطالعات محمدی و عرفان‌نیا (۱۳۹۸)

هم‌خوانی دارد. بر مبنای این نتایج پیشنهاد می‌گردد که یک تیم کارشناسی (متشکل از کارآفرینان باتجربه) در هریک از روستاهای شهرستان روانسر به شناسایی چالش‌های ایجاد شغل بپردازند تا فرصت‌های کارآفرینانه را شناسایی و عملیاتی کنند. در حقیقت چالش، می‌تواند فرصت‌های کارآفرینانه را از بین ببرد. ایجاد یک شغل کارآفرینانه فرایند طولانی را می‌طلبد که از مهم‌ترین آن‌ها دریافت مجوز و فرایند امور اداری آن است. از دیگر مشکلات، کمبود سرمایه لازم و مواد اولیه برای آغاز یک شغل کارآفرینانه است. همچنین، آموزش‌های لازم نیز برای افرادی که بدون اطلاعات و دانش کافی به شغل موردنظر خود وارد می‌شوند الزامی است و این خود یکی از چالش‌های مهم ایجاد اشتغال به‌ویژه در نواحی روستایی به شمار می‌آید. برای کاهش این چالش‌ها لازم است تدابیری اندیشیده شود تا فرایند بوروکراسی اداری کاهش یافته و آموزش‌های لازم به کارآفرینان بی‌تجربه یا کم‌تجربه ارائه شود تا در مسیر شغل خود به موفقیت برسند؛ که این نیازمند حمایت‌های همه‌جانبه دولت است. بر مبنای نتایج این بخش از تحقیق پیشنهاد می‌گردد که حمایت‌های دولت چه از جنبه مالی و چه غیرمالی بیشتر شود و امور اداری جهت اخذ مجوز، کوتاه‌تر شود تا کارآفرینان بتوانند چالش‌های مالی و اخذ مجوز را به آسانی بگذرانند. همچنین، از طریق آموزش و تربیت کارآفرینان و کنترل نرخ ارز توسط دولت می‌توان چالش‌های ایجاد اشتغال در نواحی روستایی را مرتفع ساخت.

نتایج مقایسه معیارهای مؤثر برای ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی نشان داد که مهم‌ترین فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر به ترتیب اولویت شامل ظرفیت ایجاد اشتغال، سهولت تأمین مالی، سهولت بهره‌برداری از فرصت، تناسب فرصت با قابلیت‌های منطقه و ظرفیت خلق ارزش اقتصادی می‌باشند. همچنین، بر اساس مجموع معیارهای ارزیابی، فرصت‌های مرتبط با بخش زراعت و باغبانی بالاترین اولویت را در بین فرصت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی شهرستان روانسر، به خود اختصاص دادند و فرصت‌های مرتبط با حوزه‌های کسب‌وکارهای خانگی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، دامپروری، گردشگری و صنایع دستی به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار گرفتند. این یافته‌ها، با نتایج مطالعات اکبری و همکاران (۱۳۹۸)، صبرین و بهرا (Sabreen & Behera, 2020)، و شو و همکاران (Xu et al, 2019) که حوزه کشاورزی در اولویت آخر قرار دارد و یا حاکی از کاهش اهمیت کشاورزی بوده‌اند، مغایرت دارد. دلیل این مغایرت می‌تواند سابقه طولانی زراعت و باغبانی در نواحی روستایی شهرستان و در نتیجه دانش کافی ساکنان در این حوزه در مقایسه با سایر حوزه‌ها باشد. بر مبنای نتایج این بخش از پژوهش، پیشنهاد می‌گردد که حمایت‌های مالی دولت، تخصیص منابع آبی کافی و مکانیزه شدن زراعت و باغبانی بهبود یابد تا در این راستا بتوان فرصت‌های کارآفرینانه از جمله ایجاد صنایع تبدیلی، سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری، بازارچه صنایع دستی و غیره عملیاتی گردد.

منابع

- اکبری، مرتضی، رشادی، مریم سادات، پاداش، حمید و کریمیان راوندی، محمد. (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب‌وکار در منطقه آزاد تجاری ارس. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*. ۲(۵۱)، ۳۰۶-۲۹۱.
- برانسون، ویلیام اچ. (۱۳۹۸). *تئوری و سیاست‌های اقتصاد کلان*. ترجمه عباس شاکری، چاپ بیست و چهارم، تهران: نشر نی.
- جمینی، داوود، تقدیسی، احمد، علیپور، خالد، و فیضی، شلیر. (۱۳۹۴). تحلیل عاملی متغیرهای پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان روانسر. *مطالعات زنان*، ۱۳(۱)، ۸۸-۶۳.
- حیدری، ساناز، مرادنژادی، همایون، مهدی‌زاده، حسین، و صی‌محمدی، سمیره. (۱۴۰۰). شناسایی فرصت‌های کسب‌وکارهای خدماتی بخش کشاورزی (مورد مطالعه: تعاونی‌های روستایی استان ایلام). *نشریه کارآفرینی در کشاورزی*. ۱(۸)، ۱۶-۱.
- خوش مرام، مؤگان. (۱۳۹۵). طراحی الگوی تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین کارآفرینان بخش کشاورزی استان کرمانشاه. رساله دکتری رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی.

- دادورخانی، فضیله، رضوانی، محمدرضا، ایمنی قشلاق، سیاوش، و بوذرجمهری، خدیجه. (۱۳۹۰). تحلیل نقشه گردشگری در توسعه ویژگی‌های کارآفرینانه و گرایش به کارآفرینی در بین جوانان روستایی، مطالعه موردی: روستای کندوان و اسکندان شهرستان اسکو. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۳ (۴)، ۱۶۹-۱۹۶.
- رحمانی، بیژن، رحمانی‌فضلی، عبدالرضا، فرجی سبکیار، حسنعلی. و رضایی، مهرانگیز. (۱۳۹۴). تحلیل اکتشافی داده‌های فضایی اشتغال در سکونتگاه‌های روستایی (مورد پژوهی: نواحی روستایی استان فارس). *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۵ (۲۰)، ۸۰-۶۹.
- شیری، نعمت‌اله، مرادزادی، همایون، مهدی‌زاده، حسین. و صی محمدی، سمیره. (۱۴۰۰). فرصت‌های راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی در دانشگاه ایلام: راهنمایی برای توسعه تعاونی‌های کشاورزی و خدماتی. *تعاون و کشاورزی*، ۹ (۳۹)، ۷۵-۹۶.
- طاهری، اورنگ. (۱۳۹۷). ایجاد مدل مفهومی از کارآفرینی سبز و توسعه پایدار در ایران با بررسی چالش‌های پیش‌رو. *پنجمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری*.
- عاقلی، لطفعلی. (۱۴۰۰). تحلیلی بر روند اشتغال در مناطق روستایی در ایران. *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۲ (۴)، ۱۰۲-۸۱.
- کنعانی، الهام. (۱۳۹۷). زمینه‌یابی توسعه اشتغال و کارآفرینی روستایی در روستاهای بخش مشهد مرغاب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج.
- محمدی خیاره، محسن. و عرفان‌نیا، امین. (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت‌بندی چالش‌ها و فرصت‌های کارآفرینی روستایی: مطالعه موردی دهستان‌های باقران، القورات و شاخن شهرستان بیرجند. *مجله روستا و توسعه*، ۲۲ (۸۸)، ۹۱-۱۲۲.
- مهدی‌زاده، حسین، شیری، نعمت‌اله. و مهمدی کرتلایی، محمدحسین. (۱۴۰۱). شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های راه‌اندازی کسب‌وکارهای کشاورزی: کاربرد روش دلفی. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۹ (۱)، ۷۳-۸۸.
- ناهد، مجتبی. (۱۳۸۸). چپستی و چرایی کارآفرینی و کارآفرینی سازمانی در یک نگاه. *مجله بررسی‌های بازرگانی*، ۷ (۳۴)، ۵۸-۳۹.
- هاشمی، سیدسعید، مطیعی لنگرودی، سیدحسین، قدیری معصوم، مجتبی، رضوانی، محمدرضا. و مقیمی، سیدمحمد. (۱۳۹۰). تبیین نقش دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی در توسعه کارآفرینی روستایی (مطالعه موردی بهاباد استان یزد). *پژوهش‌های روستایی*، ۲ (۱)، ۹۳-۱۱۴.
- Baron, R.A., & Shane, S. A. (2005). *Entrepreneurship, A Process Perspective*, By South-Western, Part of the Thomson Corporation.
- Casson, M., & Wadeson, N. (2007). The discovery of opportunities: Extending the economic theory of the entrepreneur. *Small Business Economics*, 28 (4), 285-300.
- Craig, J., & Lindsay, N. (2001). *Quantifying Gut Feeling in the Opportunity Recognition Process*. In *Frontiers of Entrepreneurship Research* Wellesley, Mass: Babson College, 124-137.
- Folmer, H., Dutta, S., & Oud, H. (2010). Determinants of Rural Industrial Entrepreneurship of Farmers in West Bengal: A Structural Equations Approach. *Journal International Regional Science Review*, 33 (4), 367- 396.
- Koen, P., & Kleinschmidt, E. J. (2005). *Opportunity Recognition, . Idea Selection or Concept Definition: Which one is the Most Important to the Corporate Entrepreneur*. *Frontiers of Entrepreneurship Research*.
- Morrison, J.L. (1987). Establishing an environmental scanning/ forecasting system to augment college and university planning. *Planning for Higher Education*, 15 (1), 7-22.
- Mullins, J. (2010). *The New Business Road Test*. In Prentice Hall Financial Times.
- Sabreen, M., & Behera, D. K. (2020). Changing Structure of Rural Employment in Bihar: Issues and Challenges, *The Indian Journal of Labour Economics*, 1-13.
- Shepherd, D. A., & DeTienne, D. R. (2005). Prior Knowledge, Potential Financial Reward, and Opportunity Identification. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29, 91-112.
- Saaty, T. L. (2006). The Analytic Network Process. In: *Decision Making with the Analytic Network Process. International Series in Operations Research & Management Science*, 95, 111-136 .
- Tomašević, V. (2012.). *Private entrepreneurial initiative in preschool education*. Master Thesis, Faculty of Economics Osijek.
- Wang, Y. M., Elhag, T.M.S., & Hua, Z. (2006). A modified fuzzy logarithmic least squares method for fuzzy analytic hierarchy process. *Fuzzy sets and systems*, 157 (23), 3055-3071.
- Xu, D., Deng, X., Guo, S., & Liu, S. (2019). Labor migration and farmland abandonment in rural China: Empirical results and policy implications. *Journal of Environmental Management*, 232, 738-750.